

МЕМОАРИ ЗА БИБЛИОТЕКИТЕ
Наръчник за икономиката на библиотеките
от Едуард Едуардс¹
(превод от английски: Светлана Неделчева)

MEMOIRS OF LIBRARIES
including
A Handbook of Library Economy
by **Edward Edwards**
Volume II. London: Trübner & Co., 60, Paternoster Row.
(translation from English: Svetlana Nedelcheva)

Глава XXH

Малките библиотеки в Лондон

За съжаление Бей е мъртъв, но неговата служба като библиотекар не беше постоянна. Приживе кралицата му плащаше сто на година, а след нейната кончина му плащаха като на един от служителите ѝ. Не знам дали кралят ще реши да продължи, но вероятно ако човек като господин ... му е препоръчан, би могъл. Аз, знаете, по принцип съм икономист, що се отнася до Короната или обществото, но не мисля, че това е нещо значимо за тях, по-скоро избирам да бъда на страната на наградения за заслуги.

Многоуважаваният Хенри Пелам
до Лорд Литълтън, 4.10. 1748 г.

В предходните глави многократно бяха отбелязани различни слу-

---

¹ Едуард Едуардс (1812 - 1886) е британски библиотекар, историк на библиотеките и биограф. Той е важна фигура при създаването на безплатните библиотеки в Обединеното кралство. През 1859 г. публикува „Мемоари за библиотеките“, включващи „Наръчник за икономиката на библиотеките“. Първите 1400 страници от това произведение с приблизително 1900 страници, отпечатани в два дебели тома, съдържат поредица от взаимосвързани глави, които обхващат развитието на библиотеките от най-ранните времена до средата на XIX век. Поради необичайната си подредба е спорно дали книгата на Едуардс е първата цялостна „история“ на библиотеките, но това със сигурност е първият голям, изчерпателен сборник на английски език с исторически есета по тази тема и съдържа богата информация, която трудно може да се намери другаде. Последните 500 страници представят това, което Едуардс нарича „Наръчник за икономиката на библиотеките“ – ръководство за управлението на институционална библиотека (бел. пр.).

чаи на сравнение, направено от различни хора и при разнообразни обстоятелства, между мястото на Лондон и на някои други големи градове по повод на специалната тема на тази книга. Подобни съпоставки, много от които във вреда на Лондон, могат да бъдат проследени в нашата литература в продължение на поне три века. Несъмнено има многобройни причини за това лошо състояние на английския метрополис, което толкова много писатели са посочили. Някои от тях са очевидни. Една от водещите причини според мен може ясно да се види в силния дух на изолация, с който е белязана историята на британските корпоративни органи – много близки помежду си, каквито може би са били и съответните им дейности. В този момент Дъблин представя поразителен пример за подобна тенденция с приемането на Акта на Парламента, което е отбелязано в края на последната глава. Друга, макар и по-малко важна, причина вероятно може да бъде открита във факта, че попечителството над библиотеките в тази страна от векове е било поверявано на лица, избрани по всевъзможни причини, но не и заради това, че са запознати с икономиката на библиотеките – наука, която не може да бъде усвоена, подобно на другите науки, без целенасочен и тежък труд. Библиотекарят има задължения, не по-маловажни и значително по-трудни от предпазването на книгите и осигуряването на достъп до тях. И ако той не е в състояние да погледне в далечното бъдеще, за да запази интересите на своята библиотека, възможностите в голяма степен се обръщат срещу правилното ѝ развитие и укрепване. Бъдещите официални пазители на нашите публични колекции ще се справят по-добре при избора си на библиотекари, ако мислят върху подобни въпроси, а не имитират любезното безпокойство на господин Пелъм с „наградата за заслуги“ или на други изтъкнати напоследък личности – с отплатата за чиновнически труд или с публичното признание на литературно отличие. Заслужава си и да се има предвид, че дори много голям град може да се окаже в по-добро състояние с три пълни и ефективни публични библиотеки, отколкото с тридесет посредствени.

Най-старата от тези лондонски библиотеки, които все още не са описани, е Библиотеката на колежа Сион. Основната цел на това учреждение е да се създаде „Колеж за асоциацията на всички свещеници ... и курати в Лондон и предградията, ... и също така да се направи приют за двадесет души...“. Основател е д-р Джон Уайт, ректор на „Западния Сейнт Дънстанс“ (St. Dunstons in the West), който желае, както самият той казва, „споменатата асоциация ... да отстоява истината в доктрината и любовта в общуването“, а изпълнител е Джон Симпсън, също лондонски духовник. Библиотеката е построена над приюта (по предложение, както е споменато, на случаен наблюдател на строежа), като началото ѝ е поставено от колекцията на Симпсън. Колежът датира от 1630 г., когато получава статут с Харта на крал Чарлз I, а библиотеката е създадена около пет години по-късно.

В периода на временен упадък на епископите и църковните управители библиотеката на старата катедрала „Св. Павел“ е била преместена

от първоначалното си обиталище първо в Камдън хауз, а след това – в колеж Сион. Една част от нея е била безспорно възстановена, но изгаря по-късно (както споменах другаде) в големия пожар. Но друга част от произведенията от XVI и ранния XVII век, която Библиотеката в Сион все още съхранява (много от тях са изключително редки), изглежда е била запазена. Самият колеж е пострадал в онова голямо бедствие, но само частично.

Д-р Даниел Милс, който през 1670 г. е Президент на колежа, е важен спомоществовател. Няколко години по-късно, по време на шума около т. нар. *папска интрига*, много изисквана колекция от книги, иззета от къща на йезуитите в Клеркенуел, е изпратена тук. През 1682 г. Джордж, граф от Бъркли, дарява няколко хиляди тома книги, които са половината от библиотеката, събрана от чичо му, сър Робърт Кук. След това с Устава на кралица Ан е предоставена привилегия за копиране, което в продължение на сто и тридесет години е основен източник за увеличаване фонда на библиотеката. От 1886 г. с Устава на крал Уилям IV привилегията е заменена с отпуснати като компенсация средства. Годишната сума на това плащане от Консолидирания фонд е в размер на £363. 15. Общият брой на отпечатаните томове през 1848 г. е около 35 500, а на ръкописите – 387. В момента (1858 г.) броят на томовете е нараснал до близо 50 000.

Библиотеката на колежа Сион е леснодостъпна и се използва все по-често за литературни цели. Посещенията на членовете на преподавателския състав на колежа, в който влизат „ректорът, викариите, куратите и лекторите от църквите на територията на Лондон и прилежащия му район“, не са регистрирани. Съгласно определени разпоредби те имат привилегията да вземат книги от библиотеката както за собствена употреба, така и за своите приятели. Всеки от тях също има право да доведе, с бележка, читатели в библиотеката; такива бележки са валидни дванадесет месеца. Библиотекарят има и неограниченото право да приема в читалнята (която може да побере 200 читатели наведнъж) всички лица, които той счита за компетентни. Посочва се и че броят на читателите, посещавали библиотеката, които не са преподаватели, варира от 300 до 400 на година².

Библиотеката, основана през 1716 г. от д-р Даниел Уилямс, презвитериански теолог с високо за своето време обществено положение, за по-старите неконформистки вероизповедания е това, което е Библиотеката на колежа Сион за лондонското духовенство на традиционната църква. По своя воля д-р Уилямс завещава на попечителите библиотеката си, за

² Стоу, *Проучване в Лондон* от Страйп, i, 155-156; *Двадесет и девети доклад на членовете на Комисията за проучване на благотворителните организации* (1835), 458-466; *Протокол от доказателства пред Избирателната комисия на обществените библиотеки* (1849), i, 59-64; *Документи, свързани с обществените библиотеки* (1849), 6-15; Ръкопис на кореспонденция (преп. Томас Пелам Дейл и други).

да бъде ползвана от обществеността, заедно със сума от около £1500 за закупуване на земя и издигане на сграда. Попечителите закупуват парцел за застрояване (на улица Ред крос, Криплгейт) за £450, но тъй като разликата е недостатъчна за завършването на сградата, те щедро добавят още средства. Библиотеката е открита през 1729 г.

Д-р Уилямс е човек с големи заслуги и е събрал ценна библиотека. След смъртта на приятеля си д-р Уилям Бейтс (известен като виден член на Савойската конференция през 1660 г., като ценен приятел на архиепископ Тилотсън и като важен заместник на епископ Крю, за когото не се отнася Законът за компенсацията, приет по време на Революцията³) д-р Уилямс закупува книгите му и сега тази колекция представлява не по-малко любопитна част от Библиотеката на улица Ред крос (Red Cross Street Library). Не зная дали д-р Уилямс и неговите попечители запазват „големия брой романси“, за който днес някои достойни хора с учудване научават, че е намерен в библиотеката на учен и сериозен неконформист теолог, и се надявам този брой да остане непокътнат. Изглежда някак смело за биографа на д-р Бейтс да ни каже, че романсите по това време (времето на Чарлз II) „изобилстват от героични чувства на чест и добродетел“, но не може да има съмнение, че те се нареждат сред полезните материали на нашата литературна история. Също така не е безинтересно да се отбележи, че преди раздялата Бейтс е последвал основателя на колежа Сион в жилището „Св. Дънстън“ на енорийския пастор.

Кариерата на д-р Даниел Уилямс е също типична за времето си, но и различна, въпреки че той е на прага на професионалния си живот, когато са изхвърлени неконформистите. Той никога не е имал църковни привилегии, но е изпълнявал свещенически задължения в уелските и ирландските села, както и в Лондон и Дъблин. За определен период от време той е поверителен съветник на крал Уилям относно заселването на Ирландия; в друг период често е дописник за Харли по въпросите на протестантската приемственост, чието установяване е все още проблемно. В по-ранен период смелата му оценка за стойността на кралските декларации за свободата на съвестта, които са се купували с цената на признаването на кралската „освобождаваща власт“, е допринесла съществено за създаването на тази категоричност на мнението, което в крайна сметка

³ *Славната революция* или Революцията от 1688 г. отбелязва събитията около детронирането на краля на Англия Джеймс II (VII на Шотландия) през 1688 г. от съюза на парламентаристите с помощта на армия, водена от холандския щатхалтер Вилхелм III Орански. Кризата за крал Джеймс II достига върхната си точка, когато на 10 юни (Юлиански календар) 1688 г. се ражда синът му Джеймс Франсис Едуард Стюарт. До този момент тронът е трябвало да бъде наследен от дъщеря му Мери, протестантка и съпруга на Вилхелм Орански. Сега става реална възможността за утвърждаването на католическа династия в кралствата. Обезпокоени от католицизма на краля и близките му връзки с Франция, влиятелни лидери на торите се обединяват с членове на опозиционните виги, за да решат кризата, като поканят Вилхелм Орански в Англия. В резултат на това той се възкачва на английския престол като крал Уилям III (бел. пр.).

изпраща Джеймс II в позорно изгнание. Всеобхватността на възгледите, до която вероятно щеше да доведе такава кариера, е илюстрирана чрез голямото разнообразие от благотворителни и обществени начинания, за които той отдава по-голямата част от своето богатство. Тези начинания се разпростират до колониите в Нова Англия и до френските бежанци, както и до всички части на Обединеното кралство, и приемат нуждите на тялото, на ума и на душата. Мащабът на задълженията, възложени на попечителите, е наложил прибягването до Върховния съд (Chancery Divission⁴). Именно под контрола на този съд годишният доход на тръста е бил изразходван.

Д-р Уилям Харис, съвременник и приятел на основателя, е първият, който последва примера му. Той завещава цялата си колекция, възлизаща на около 2500 тома. Оттогава насетне са направени и много други подобни дарения, макар и по-малки. Настоящият общ брой на томовете печатни книги надхвърля двадесет хиляди и има между двеста и треста ръкописа, някои от които много интересни за студентите по английска църковна история. Сред печатните книги са любопитна поредица от специални молитви, друга поредица, съставена от пуритански и други трактати, главно от XVII век, и някои ранни Библии. Около £100 годишно обикновено се изразходват за увеличаване на книгите в библиотеката, чийто пълен каталог е публикуван през 1841 г. Читалнята е удобна и е достъпна за всички желаещи⁵.

КРАЛСКОТО ОБЩЕСТВО не е официално учредено до 5 декември 1660 г., въпреки че основателите му са имали много време, преди да започнат добре известните срещи и конференции, поставили неговото начало. Хартата е издадена през 1662 г. Няма ясни сведения за неговата библиотека до 1667 г., когато библиотеката на Томас Хауърд, граф от Арундел, е дадена от неговия наследник при обстоятелствата, представени в предишната глава⁶. Евълен, по чието желание е направено дарението – както вече споменах другаде – е смятал, че колекцията е непосредствено застрашена да бъде погубена заради занемаряване или грабеж. На едно място той говори за интересни книги, изнесени при кражба или след упорити молби. На друго място той споменава „онази рядка колекция от добри автори, която под управлението и ръководството на Франсис Юний, учения син на учения Патрик и господин Селдън, както и закупуването на това, което бе донесено от Германия (т. е. колекцията на

⁴ Chancery Division – отдел във Върховния съд на Англия за дела, незасегнати от обичайното право (бел. пр.).

⁵ *Каталог на Библиотеката на улица Ред крос, съставен съгласно волята на преподобния Даниел Уилямс, DD.* (2 т. Лондон 1841 г. [Том 1; Книги, с. 420. Том 2; Трактати, с. 438]); *Протоколи от доказателства на Избирателната комисия за публичните библиотеки, 1849, 69-73; Животът на Уилям Бейтс, DD. Съдържание към неговите произведения.*

⁶ *Antea.* Vol. i. pp. 476, 477.

Пиркхаймер), са оставени занемарени в Арундел Хаус, преди тя да бъде съборена и превърната в жилищни сгради. Бяха изключени около 100 тома, свързани с хералдиката и с управлението на граф Маршал. Те бяха дадени на Хералдския колеж”. Цялостното прехвърляне не е завършено до 1678 г.

Нашите топографи понякога определят тази библиотека като Норфолкската библиотека в колежа Грешъм. Мейтланд (който пише в средата на миналия век) казва, че тогава тя е съдържала „3 287 печатни книги на повечето езици (във всички факултети) и най-вече първите издания, публикувани скоро след изобретяването на печата”. Но с твърдението си, че „първоначално това е било част от Кралската библиотека на унгарските крале“, той прави груба грешка, която се повтаря често, дори и в последно време.

През 1715 г. Франсис Астън завещава ценна колекция от книги, която заедно с някои други дарове според Мейтланд възлиза на 3 625 тома и е особено богата на „естествена и експериментална философия“. Следователно библиотеката трябва да съдържа общо около 7 000 тома. „Това далеч превъзхожда – добавя той – всички обществени библиотеки на този град от гледна точка на качеството и стойността“.

Старите наредби на библиотеката са установени при прехвърлянето на колекцията на Арундел. Те гласят следното: „Заповеди за управлението на Библиотека Норфолкиана (die Bibliotheca Notfolciana), 1678 г. 1. Да бъде осигурено място за библиотеката и ако може това да бъде Лонг гелъри в колежа Грешъм (Gresham College). 2. Да бъде поставен надпис със златни букви ... „в чест на благодетеля“. 3. Да бъде направен точен каталог на всички книги в Библиотека Норфолкиана, описани поотделно, както и каталог на останали книги, които ще бъдат придобити. 4. За да се опазят книгите и да предотврати тяхното присвояване, никоя книга не може да бъде отдавана от библиотеката на което и да е лице. 5. Лицето или лицата, които желаят да използват някоя книга в библиотеката, я предават в ръцете на библиотекаря цяла и невредима. 6. Библиотеката се преглежда веднъж годишно от избрана от Съвета комисия от шестима души, трима от които образуват кворум“.

От по-късните благодетели трябва да бъдат отбелязани сър Уилям Джоунс и неговата вдовица, които дариха (първият през 1795 г., а втората през 1797 г.) много ценни ориенталски ръкописи с инструкцията „да бъдат давани назаем на всеки прилежен човек, който ги поиска“. Най-важно място сред ръкописите, все още притежавани от Кралското общество, е том, съдържащ *Принципи (Principia)* на Нютон с негов автограф. Има и интересен ръкопис на *Паренталия (Parentalia)* на Кристофър Рен. Както видяхме вече, ръкописите на Арундел са преминали в Британския музей, но са представени в библиотеката на обществото под формата на

щедро допълнение към отпечатаните книги. Размяната беше изрично разрешена от покойния херцог на Норфолк като представител на дарителя. Сега има наистина хубава колекция от научна литература, и особено от трудовете на научните общества в целия свят. Отпечатаните книги са най-малко 45 000 тома. Ръкописите са около 500, картите, диаграмите и копията са повече от 5 000. За всички тези колекции съществуват отлични каталози. Публичната достъпност на библиотеката за литературни и научни цели е достойна за Кралското общество⁷.

Основната колекция на библиотеката на Лондонската институция е съставена след закупуването на голям брой печатни издания от библиотеката на първата маркиза от Лансдаун през 1806 г. Асоциацията на собствениците, за които е подготвена колекцията, е създадена година по-рано. Нейни основни инициатори са покойният сър Франсис Баринг, Джон Джулиус Ангерстайн (първият куратор на днешната Национална галерия), Джордж Хибърт (куратор на частна библиотека), Ричърд Шарп и други с подобна позиция. Записаните суми възлизат на близо £80 000, а къщата, наета временно за институцията, е хубаво старо имение в сърцето на града, което сър Робърт Клейтън издига през 1671 г., когато се подготвя да постъпи на служба в кметската управа. Но през 1811 г. изтичането на договора за наем налага преместване първо в *Двора с кралския герб*, а оттам – в просторната сграда, издигната за целта в Муърфийлдс – сграда, която в много отношения е модел за умела подредба, както и за забележителна архитектурна украса в тази част на столицата.

Първият вид литература, който получава специално внимание при формирането на библиотеката, е *История и топография на Обединеното кралство*. По-конкретно в секциите *Английска топография и антики* тази колекция едва ли е надмината от най-старите и богати библиотеки в страната. Разделите *Чуждестранна история* и *Обща история* също са добре снабдени и имат значителен брой поредици за пътувания и пътешествия. В разделите по теология, право и медицина са събрани само известни автори; основателите справедливо смятат, че многобройните професионални библиотеки на метрополиса ненужно правят това, дори и в други ситуации да е разумно да се стремят към повече. В областта на естествените науки и по-специално в математиката библиотеката е достатъчно обезпечена. Тя има голяма поредица от класиците както при текстовете, така и при преводите. Колекцията по филология и литературна история също е богата.

---

⁷ Евълен, *Дневник и кореспонденция* (редакция от 1854 г.), ii, 20, 122-132; iii, 305; Уелд, *История на Кралското общество*, i, 196, 197, 266; ii, 204, 448, 449, 474; Мейтланд, *История на Лондон* (второ издание от Ентик), 1287, 1288; Епископ Никълсън, *Английска историческа библиотека*, предговор; *Документи за дарението Норфолкската библиотека на Кралското общество* (отпечатана с илюстрации на Никълс, iv, 63-66). Ръкопис, *Кореспонденция*.

Сред библиографската рядкост на колекцията са много екземпляри от ранните печатници в Германия, Италия и Франция. Тук може да се разгледат произведенията на Антоан Верард, на фамилията Вешел, на Стефани, Алди, Сеси и Джунти, както и много примери за ранно-английски печат. *Орозий*, без дата или място на отпечатване, но носещ името на Леонард Ахатес де Басилея, *вероятно* е първият екземпляр от типографията на Виченца, въпреки че Жан дьо Рено обикновено се смята за най-ранния собственик на печатница в този град⁸. Има прецизно копие на Тойерданк (*Tewrdanckh*) от Аугсбург, пълна поредица от фолиото на Шекспир и любопитна китайска блокова книга⁹, озаглавена *Liber Organicus Astronomies Europae apud Sinas restitutes*, отпечатана в Пекин през 1668 г. Колекцията от няколко известни испански закони (*Recopilacion* от 1581 г.) временно постига голяма популярност заради използването на това копие в нашумелия процес за подлагането на Луиза Калдерон на изтезания – процес на сър Томас Пиктън по време на управлението му на Тринидад. Рядко книга, придобита от публичната библиотека, в съответствие с вълнуващо събитие, привлича толкова много обществено внимание. Друга придобивка е забележителна по друг повод. В края на миналия век достоен духовник от Девъншир се е постарал да направи нова „Система за богословие“ и да я отпечата със собствените си ръце. Творбата се разпростира в двадесет и шест *октаво*¹⁰ тома, от които авторът (и печатар) завършва единадесет копия, а от тях в Лондонската институция е запазено само едно. Сред по-новите придобивки е необикновено разкошно копие на голямото френско произведение за Египет.

При първоначалното формиране на тази библиотека в периода 1806 - 1812 г. е изразходвана сумата от £16 533. И до днес редовно се прави щедро довносяне. Ричард Порсън е първият библиотекар, но ранната му смърт (25 септември 1808 г.) прави мандата му много кратък. Всъщност въпреки блестящата си ерудиция и другите си именити дарби, той не приема присърце работата в библиотеката. Наследникът му г-н Малтбени казва в *Порсопиана* (*Porsonianiana*) (приложена към *Table Talk* на Самюел Роджърс), че неговите посещения са били толкова нередовни, че един път е получил от директорите остър упрек „ние знаем, че сте наш библиотекар, защото виждаме името Ви, прикрепено към разписките за заплатите“), а от преданите приятели – признанието, че порицанието е за-

⁸ Котън, *Типографски вестник*, второ издание, 308.

⁹ Техника за печат, наричана още *ксилография* (бел. пр.)

¹⁰ Терминът *октаво* том (лат. *octavo* 'in eight') се отнася до формата на книгата. Всеки лист на *октаво* книга представлява една осма от размера на оригиналния лист. Други често срещани формати на книги са *фолио* (*folio*) и *кварто* (*quarto*). *Octavo* се използва и като общо описание на размера на книгите, които са високи от около 8 до 10 инча (200 до 250 мм с приблизителен размер на хартия А5) (бел. пр.).

служено. Но той има отличен помощник – господин Уилям Апкот, който изпълнява службата на заместник-библиотекар двадесет и осем години. Господин Малтби продължава да ръководи офиса на главния библиотекар след смъртта на Порсън, до лятото на 1834 г. Той е наследен от г-н Ричард Томсън и господин Е. У. Брейли като съвместно служещи библиотекарари. На тези господа се дължи най-вече онзи *Систематично класифициран каталог на библиотеката на Лондонската институция*, който е едно от най-добрите произведения по рода си, съществували някога¹¹. Настоящият брой томове надхвърля 62 000. Правото на допускане принадлежи, разбира се, изключително на собствениците и на одобрените от тях, но за дълго време библиотеката е леснодостъпна за литературни цели.

Много сходна по характер с тази колекция, макар и с много по-малък размер, е Библиотеката на КРАЛСКАТА ИНСТИТУЦИЯ, основата на която е положена през 1803 г. Управителите започват със закупуването на цялата колекция на Томас Астле (автор на „Произходът“ и „Напредък на изкуството на писането“), която включва сбирката на преподобния Филип Моран, историк от Есекс, и е забележителна заради броя на книгите с ръкописни бележки, които съдържа. Джон Гилемард, F.R.S. дава ценна поредица от книги, свързани с Америка, а преподобният Люис Дютенс – обширна колекция с трактати на различни теми. Д-р Чарлз Бърни (от Гринуич) полага значителни усилия за формирането, подреждането и каталогизирането на поредица от гръцки автори. Лейди Бенкс представя част от сформиранията от снаха ѝ, мис С. С. Банки, библиотека. Колекцията включва трите велики творби за Египет на Денон и неговите колеги, на Розелини и на Лепсий и няколко съвременни ръкописа, свързани главно с историята на американската война. Общият брой на томове е около 27000, включително 300 тома исторически трактати¹².

Библиотеката на ИЗТОЧНАТА КОМПАНИЯ е почти изключително колекция от азиатска история, филология и политика. По тези дисциплини има отлични поредици от книги, които по подобие на повечето библиотеки със собственици в Метрополиса и подчертано интересни за студентите, сега са лесно достъпни за всякакви важни цели.

Колекцията датира от 1800 година, в началото е почти ограничена до ръкописи и навярно се разглежда по-скоро като клон на Музея на ориенталската любознателност, отколкото като библиотека, която може да придобие индивидуално значение. Но тя се разраства под разумното управление, докато достига около 15 500 тома, от които повече от 8 000 са ръкописи на санскрит, арабски, персийски, хинди, пенджаби, зенд,

¹¹ Томсън и Брейли, *Исторически и библиографски отчет на Лондонската институция*, съдържание към каталога, i, v-lxviii; ръкопис, *Кореспонденция* (г-н Ричард Томсън).

¹² Винсент, *Каталог на библиотеката на Кралския институт* (1857), предговор.

малайски, явански и др. или печатни книги, аналогични на ръкописи на китайски и тибетски език. Санскритската част е най-голямата сбирка в Европа, а може би и в целия свят. Тибетската съдържа произведения, които не могат да се намерят другаде в тази страна, а в Европа могат да се видят само в Париж или в Санкт Петербург. Колекцията от печатни книги (наречена с този термин) възлиза на около 7 500 тома и включва обширни серии от ориенталски книги, отпечатани в Англия, на континента и в Индия.

Средният годишен разход на библиотеката е около £1 500, покриван от безвъзмездните дарения на директорите от обикновените им фондове. Изтъкнатият професор по ориенталистика Х. Х. Уилсън е библиотекар и отговаря общо за ръководството на библиотеката и музея, като последният е под непосредственото ръководство на кураторите, д-р Хорсфийлд. Библиотеката е отворена за посетители пет дни в седмицата по шест часа, а за да бъде разрешено честото ѝ посещаване, се изисква въвеждане на посетителя, подобно на това, което се използва в Британския музей¹³.

В отчета на Багфорд за лондонските библиотеки (*Harleian MS. 5900*) Гилдхол (Guildhall) се появява като девети в списъка, но авторът разумно добавя бележка с уговорката, че „принадлежи по-скоро на Хранилището за доклади (Record Repositories)“. Списъкът му е направен почти в началото на миналия век. Четиридесет години по-късно Томас Карт отправя укор към заможните граждани, че издигат „най-скъпата конструкция в имението на техния главен магистрат“, без да предвиждат никакви разпоредби нито там, нито другаде, за да отстранят дефект, който според него едва ли би се установил, че съществува дори в частните домове на подобни магистрати в чужбина¹⁴. Прецизният историк не спира с това порицание. Той разпространява схема за изграждане на градска библиотека чрез абонамент (от £2 000 на човек) от значимите фондове на Дванадесетте големи лондонски компании. Но схемата не дава резултат. Едва през 1806 г. в имението (по време, когато длъжността „кмет“ заема сър Дж. Шоу) е поставено началото на „Библиотеката на господин кмета“, а основаването на Градска библиотека е започнало в Гилдхол¹⁵ през 1824 г. Общественият съвет през тази година гласува £500 за книжния фонд и £200 годишно за неговото увеличаване¹⁶. По този начин библиотеката

¹³ Ръкопис *Кореспонденция* (професор Х. Х. Уилсън); *Каталог на библиотеката на компанията от Източна Индия* (2 том, 1845 * 51).

¹⁴ Carte, *ubi supra*.

¹⁵ В предходния раздел на тази книга (том I, стр. 306) споменах библиотеката, предоставена на лондонските францисканци от сър Кийхард Уитингтън по време на управлението му като кмет през 1421 г. и се позовах на пасаж в *Проучване (Survey)* на Стоу. Но в същото произведение забелязвам друг параграф, който изглежда някак несъвместим с предишния и съдържа твърдение, което заслужава проучаване. Въпросният параграф

набавя необикновена сбирка от произведения, свързани с историята, с гилдии, франчайзи и публични дела в Лондон, а също и заслужаваща уважение обща колекция от книги по английска история и литература. По отношение на британските вестници се твърди, че притежават поредица, която е най-пълната известна поредица с изключение на тази в Британския музей.

За дълъг период от време тази библиотека в Гилдхол не е толкова популярна и е по-малко използвана. Няколко години след това обаче Общественият съвет назначава комисия, която да използва средствата за увеличаване на ползата от нея. През 1849 г. комисията докладва:

Ние, чиито имена са записани тук от Комисията за създаване на библиотеката в Гилдхол, на която на 3 октомври миналата година беше поверено да разгледа и докладва на Почетния съд „дали и по какъв начин предимствата на библиотеката на тази Корпорация могат да се ползват по-добре от нейните членове“, удостоверяваме, че сме препратили на Избирателната комисия да разгледа справката с инструкции за издаване на циркулярно писмо за членовете на този Почетен съд и основните служители на Корпорацията във връзка с предложения по темата. В отговор на това се получи съвместни съобщения от главния съдия, градския чиновник, надзорника и адвоката, както и писма от г-н Уортън от отделението на улица Бруд и от г-н Йи-гълтън, заместник, които са поотделно приложени тук.

Избраната комисия насочи два екземпляра от доклада на Избирателната комисия на Камарата на общините към публичните библиотеки – един екземпляр да лежи на масата в библиотеката за използване от членовете, а другият да бъде предаван между тях – и след това прие следната резолюция:

Тази Избирателна комисия разгледа внимателно доклада на Избирателната комисия на Камарата на общините за публичните библиотеки, отпечатан наскоро, и разбирайки колко много изоставаме в сравнение с повечето градове на континента в съоръженията за самоусъвършенстване, е на мнение да препоръча при правилни разпоредби и ограничения членовете на корпорацията да могат да вземат книги за въщи от библиотека Гилдхол. Като се позволява това предимство на членовете на корпорацията, се препоръчва да бъдат изключени всички справочници, произведения на чужди езици (илюстрирани) и други скъпи произведения, които не могат да бъдат лесно заменени.

И след като се съгласихме с Избирателната комисия, ние го върнахме обратно

е озаглавен „Древната библиотека в Гилдхолл“ и гласи: „В съседство с параклиса (на св. Мария Магдалена) от южната страна е имало някога голяма частна библиотека, принадлежаща на Гилдхол ... По време на царуването на Едуард VI Едуард, херцог на Сомерсет, лорд протектор, изпраща за тези книги с обещанието да бъдат върнати скоро. Мъже ги наговарват в три карети. Но те никога не са били върнати. Тази библиотека е построена от изпълнителите на [завещанието – бел. пр.] на Ричард Уитингтън и от Уилям Бунг“ (*Проучване на Стоу, от Страйп, книга III, стр. 43.*) Заслужава си да се потърсят доказателства за санкция срещу херцога на Сомерсет, но подобни проучвания са трудни за заместник и, за съжаление, пиша това не в Мидълсекс, а в Чешир. Читателят ще се сети, че твърдението за подобна библиотека, изградена по указанията в завещанието на Уитингтън, ще изисква по-силно доказателство заради очевидната възможност за грешка в точната локализация, дадена на францисканците.

¹⁶ *Каталог на библиотеката на град Лондон* (1828 г.), предговор.

с обещание за съдействие от страна на библиотекаря – да се подготви списък или каталог на тези произведения, които според тях могат да бъдат предоставени безопасно на членовете, и да докладват за своето мнение относно споразуменията, които могат да бъдат необходими за изпълнение на тези препоръки. Впоследствие Избирателната комисия съобщи, че е изготвила списъка или каталога, съдържащ между 800 и 900 произведения, и постави пред нас регламентите, които според тях трябва да бъдат направени. И като разгледахме същите, ние сме на мнение, че следва да се приемат следните правила, ако Почетният съд се съгласи с препоръките за заемане на книги:

1. Преди да се възползва от привилегиата да вземе книга от библиотеката, всеки член на Обществения съвет на съда подписва ангажимент за спазване на правилата, установени от Комисията, копие от които ще му бъде предоставено.

2. Библиотеката ще бъде отворена за доставка на книги всеки ден от 10 часа преди обяд до 5 часа следобед.

3. На нито един член няма да бъде разрешено да заема повече от един том наведнъж.

4. Ще бъде разрешена една седмица за запознаване с новите произведения в първите шест месеца след закупуването им и вписването им в каталога на библиотеката.

5. За произведения, които са публикувани преди 12 месеца или са били шест месеца в библиотеката, ще бъдат разрешени две седмици за *октаво* книги, три седмици за *кварто* или *фолио*. Във всеки от случаите е включен денят на доставката.

6. На членовете, които пропуснат да върнат произведенията до посоченото време, ще бъде наложена глоба в размер на три пенса на ден за всеки том, който са задържали, и ако така задържаната книга не бъде върната в рамките на 14 дни, те ще бъдат задължени да платят пълната ѝ стойност, включително тази на поредицата, към която тя може да принадлежи.

7. Членовете се считат отговорни за книгите, които са взели, и в случай на щети се очаква да платят стойността им или по преценка на Комисията – да заменят поредицата, към която принадлежат.

8. Справочници, както и всички други произведения, обозначени в каталога със звездичка, няма да бъдат заемани.

9. Даването на книгите ще бъде преустановено през месец август; преди това всички книги трябва да бъдат върнати, за да може Комисията да прецени състоянието им. Предупредителна глоба от *два шилинга и шест пенса* ще бъде наложена на членове, които пропуснат да върнат книгите до 31 юли.

10. За многократно нарушение на някоя от горните разпоредби членовете ще бъдат лишени по преценка на Комисията от привилегиата да вземат книги от библиотеката.

11. Никое лице, което дължи глоба, няма право да заема книги, докато тази глоба не бъде платена.

N.V! Сумата от всички глоби ще бъде изразходвана за библиотеката.

Следните предложения към Комисията от главните служители на Корпорацията заслужават да бъдат отбелязани:

ДО ИЗБИРАТЕЛНАТА КОМИСИЯ НА БИБЛИОТЕКАТА

Господа, в съответствие с поканата, отправена от вас до служителите на Корпорацията да се направят предложения по темата, зададена от Вашата комисия на 3-ти октомври миналия месец, ние обърнахме внимание на въпроса и като разпитахме

относно създаването и развитието на библиотеката, научихме, че една от основните цели, изглежда е, да се събират редки книги, особено такива, които представят историята на Лондон и района на Саутуарк и всички свързани с тях, както и справочници, достъпни за лица, които се нуждаят от тях в Гилдхол и съдилищата там.

С тези доводи е очевидно, че библиотеката е предназначена по-скоро да служи като залог за книги с горното описание, отколкото да бъде колекция за заемане. По отношение на справочната литература настоящите договорености за библиотеката изглежда позволяват най-добрите възможности за разрешаване на свободното ползване на книгите не само от градските съветници и Обществения съвет, но и за даване на подобни предимства на всички доведени от тях лица.

Не може да се отрече, че предимствата на библиотеката в голяма степен са загубени за обществеността заради липсата на желание за възползване от ресурсите на библиотеката. Би било трудно само чрез регламенти да се увеличи използването на предимствата ѝ – за да бъде ефективно, то трябва да е доброволно.

Ако всяко разпространение на книгите се счита за осъществимо, то от него най-вероятно, без да споменаваме дубликатите, трябва да се изключат всички редки книги, произведения на изкуството и справочници, които могат да бъдат изискани от няколко лица в един и същи ден, и, разбира се, то трябва да се ограничи до определен клас хора с оглед безопасността на книгите, за което също ще се изискват строги и точни разпоредби.

От гледна точка на практиката в настоящия момент може би е по-сигурно да се даде по-голяма публичност на съдържанието и правилата на библиотеката, като се отпечата циркулярно писмо, включващо правилата и резюмето на няколко отделения. При това то следва да бъде предоставено на всеки член на Обществения съвет, а всеки нов член, веднага щом бъде избран, също трябва да получи каталог или може да се предложи читалнята с вестниците, списанията и др. да бъде прехвърлена в Библиотеката, което означава, че по-голям брой членове ще бъдат по-пряко запознати с нейното подреждане, както и с обширната, полезна и ценна колекция.

Всичко това апелираме да се внесе за разглеждане от Вашата Комисия.

ЧАРЛЗ Е. ЛЪУ, главен съдия

Х. А. МИЪУЕДЪР, градски чиновник

ТОМАС СОНДЪРС, надзорник

С. ТИРЕЛ, секретар

С. ПИЪРСЪН, адвокат

Според мен препоръките на Комисията за увеличаване на достъпността са действали в либерален дух. Но през последните години приемането на Закона за библиотеките повдигна нов въпрос. Някои членове на корпорацията са готови да гледат на Библиотеката на Гилдхол като на добро начало за безплатна библиотека, достойна за Лондон. Други се опитват да договорят прехвърлянето на Корпорацията на заемната библиотека, която вече описах в тази глава, като собственост на Лондонската институция. Досега единственият резултат от тези дискусии се съдържа в резолюцията на Обществения съвет, която гласи: „Решено е, че е желателно да се направи безплатна библиотека в град Лондон и че ще се обърнем към Библиотечната комисия (Гилдхол), която да разгледа и докладва как и по какъв начин такава библиотека може да бъде създадена най-добре и дали ... настоящата библиотека може да бъде предоставена

за такава цел“.

Някои колекции, които е справедливо да бъдат отбелязани сред по-малките библиотеки, трябва да бъдат отложени за накрая с по-кратко споменаване в статистическите списъци, които определят обема на настоящия том. Но Библиотеката на Камарата на общините е твърде важна, за да бъде отместена, въпреки че малко пространство е достатъчно за нейната история.

През 1830 г. Почетната камара притежава около 4 000 тома. Тогава колекцията е много бързо пренесена от „малка стая в близост до стаята за пушене“ в апартамент, построен за целта. В този период годишното увеличение под формата на парламентарни доклади и документи е средно около тридесет тома, а при публичните и частните актове са възможни десет тома повече. Разделите „Британска история“ и „Политика“ образуват, разбира се, основната част от колекцията. Все още не е постигнато споразумение за получаването на публични документи от други страни – нито чрез покупка, нито чрез размяна – или дори (във всеки приемлив мащаб) на тези от нашите собствени колонии и зависими територии. В действителност почти всичко, което заслужава да бъде наречено Библиотека, през 1830 г. (когато е назначена Анкетна комисия по този въпрос) съществува повече от дванадесет години, а цялата сума, изразходвана за нейното формиране, възлиза на малко повече от £2 000¹⁷.

Комисията (на която тези факти бяха представени като доказателства) съобщи, че вярва, че „досега подборът на книги е бил много разумен“ и след това прибави становището ... че колекцията по английско право понастоящем е непълна и че произведенията по английска история, както и справочниците също могат с предимство да бъдат попълнени; ... трябва да бъдат приети мерки за получаване на ... ценните статистически доклади, отпечатани за френската камара на депутатите, както и събирането на актовете на Конгреса и докладите на комисиите в Съединените щати“. Препоръчва се също някои планове (подготвени от покойния сър Джон Соан) за увеличаване на удобствата да бъдат изпълнени, както и библиотеката (която досега е отворена през цялата година) да бъде отворена само десет месеца, като се внимава тя винаги да бъде достъпна по време на заседанията на Парламента.

През 1832 г. друга комисия съобщава, че броят на томове се е увеличил до 5 650 (включително дубликатите на определени протоколи от заседания и доклади на Парламента). Но недостатъци, още по-сериозни от посочените по-рано – като в някои случаи това са изминалото време и небрежността на предходните функционери, отдавна напуснали публичната сцена – са предоставени на вниманието на Камарата на об-

¹⁷ Доклад на Избирателната комисия за Библиотеката на Камарата на общините от 7 юни 1830 г. (Сесийни документи, № 496).

щините. Така например беше показано, че Библиотеката на Камарата на общините е не само без колекция от дела, изслушани и решени от Камарата на лордовете или от Тайния съвет на краля, но съдържа непълна колекция от документи, отпечатани по собствена поръчка, и дори непълна поредица от Частните актове на Парламента.

„Това не се споменава, продължава текстът в Доклада, като въпрос, за който настоящото поколение е виновно, а като проблем, твърде вероятно непоправим, и споменаването му е необходимо само като предупреждение, за да не се получи същият пропуск в настоящите документи на Камарата и да бъде по-късно направен упрек към настоящето. Не е добре, че библиотеката не съдържа колекцията от документите на шотландския или ирландския парламент, освен законите на първия и законите и протоколите от заседанията на втория. Най-ранният том от гласуването за Английската камара е от 1690 г.”. Посочено е също, че в *Ландън газет* (*London Gazette*) библиотеката не е имала отделено място преди 1792 г.

Като компенсация за недостатъците, които по-внимателното разследване е констатирало, на Комисията от 1832 г. се пада честта да докладва за откриването на интересна колекция от исторически и политически памфлети, обхващащи периода от управлението на Елизабет до това на Джордж II, която поне от поколение или две е била в „Галерията на говорителя“ (*Speaker's Gallery*), напълно непозната за Камарата и за всички нейни служители, въпреки че следващите чиновници, които описват протоколите от заседанията са предали прецизен Каталог (подвързан в три тома). Тогавашният администратор на протоколите от заседанията (*John Bull, Esq.*) представя Каталога, който е получил от своя предшественик, но не е запознат с историята на колекцията, която е описана: „Вашата комисия, се казва в доклада (създаден от покойния сър Р. Инглис), не би могла да научи нищо за историята на откритата колекция – от кого е събрана или от кого е била поставена там, където е намерена“. Но честото появяване на буквите „S. G.“ в каталога води до уместната идея да се потърси старата „Галерия на говорителя“ (която сега е нещо от миналото). Сър Хенри Елис добави мнението си, че тази колекция „съдържа най-доброто от по-малките публикации, представляващи държавен интерес в периода между Реформацията и времето на Балона на южните морета¹⁸“.

Злощастният пожар от 1834 г. унищожи голяма част от съдържанието

¹⁸ Терминът *балон* води началото си от финансовата криза, настъпила през 1711 – 1720 г. в резултат на търговия с акции на британската Компания на южните морета (*South Sea Company*). Тогава той е синоним на самата компания и изкуствено надутите цени на нейните акции, а не на самата криза. В наши дни *икономически балон* е търговията с активи с изкуствено повишена цена. Това може да се случи, когато цените на актива се прогнозираат въз основа на неправилно предвиждане на бъдещето (бел. прев.).

на библиотеката, но част от тази колекция от трактати е сред спасените. Изхвърлянето от прозорците на книгите и документите, които на фона на отблясъците и пукането на пламъците, шума на двигателите, силното вълнение, предизвикано от неизбежната опасност са могли да достигнат препълнената Уестминстър Хол (вълнение, което видимо се споделя от занаятчии, както и от сенатори), и изумителният ефект на онова море от обърнати нагоре лица, които сякаш изпълват двора на Кралския дворец и прилежащите му улици под металическата луна през тази разкошна октомврийска нощ, е сцена, която дълго ще живее в съзнанието на хиляди други зрители, както и в моето.

Щедрите субсидии от Камарата и големите усилия от страна на офицерите скоро направиха всичко възможно, за да се поправи загубата. През периода оттогава (почти четвърт век) е натрупана значителна колекция от книги, подредени във възхитителен ред. Разбира се, тя е предназначена главно за използване от законодатели и от тези, които работят в областта на законотворчеството, но любезното внимание на библиотекарите към молбите с литературна насоченост (обикновено адресирани до говорителя, който има специален контрол върху колекцията), е показателно. В последния доклад на Постоянната комисия се посочва броят на томове през 1857 г. – над 30 000 – и се добавя, че скорошното увеличение „се състои главно в речници, история, дипломация, ... пътувания по море и суша, както и на всички авторитетни произведения, свързани с Източноиндийските и колониалните владения“¹⁹.

---

¹⁹ Доклад на Постоянната комисия за библиотеката на Камарата на общините от 17 март 1857 г.